

РОЗДІЛ 6

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.575(575.3)

ЗАПОБІГАННЯ НАРКОМАНІЇ І ПРОТИДІЯ НАРКОЗЛОЧИННОСТІ (ДОСВІД РЕСПУБЛІКИ ТАДЖИКИСТАН)

Буткевич С.А.,
к.ю.н., старший науковий співробітник
Одеський державний університет внутрішніх справ

Стаття присвячена висвітленню однієї з найактуальніших проблем забезпечення національної безпеки у сфері державної безпеки, соціальної і гуманітарній сферах – питанням запобігання наркоманії і протидії наркозлочинності. Розглянуті організаційні і правові аспекти формування та реалізації державної політики Республіки Таджикистан у цій сфері. Детально проаналізовані положення Національної стратегії по боротьбі з незаконним обігом наркотиків, зокрема її мета, завдання, очікувані результати. З'ясовано роль і місце Агентства по контролю за наркотиками в системі правоохоронних та інших державних органів Республіки Таджикистан, які беруть участь у боротьбі з наркобізнесом.

Ключові слова: державна політика, запобігання наркоманії, проблема, протидія наркозлочинності, стратегія, наркотики, удосконалення.

Butkevych S.A. / ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ НАРКОМАНИИ И ПРОТИВОДЕЙСТВИЕ НАРКОПРЕСТУПНОСТИ (ОПЫТ РЕСПУБЛИКИ ТАДЖИКИСТАН) / Крымский факультет Одесского государственного университета внутренних дел, Украина

Статья посвящена освещению одной из наиболее актуальных проблем обеспечения национальной безопасности в сфере государственной безопасности, социальной и гуманитарной сферах – вопросам предупреждения наркомании и противодействия наркопреступности. Рассмотрены организационные и правовые аспекты формирования и реализации государственной политики Республики Таджикистан в этой сфере. Детально проанализированы положения Национальной стратегии по борьбе с незаконным оборотом наркотиков, в частности ее цель, задачи, ожидаемые результаты. Определены роль и место Агентства по контролю за наркотиками в системе правоохранительных и других государственных органов Республики Таджикистан, принимающих участие в борьбе с наркобизнесом.

Ключевые слова: государственная политика, предупреждение наркомании, проблема, противодействие наркопреступности, стратегия, наркотики, усовершенствование.

Butkevych S.A. / PREVENTION OF ADDICTION AND COUNTERACTION TO DRUG-RELATED CRIMES (EXPERIENCE OF THE REPUBLIC OF TAJIKISTAN) / Crimean Department of Odessa State University of Internal Affairs, Ukraine

The article is devoted to coverage of some of the most pressing problems of national security in the field of state security, social and humanitarian spheres – prevention of drug abuse and counteraction to drug-related crime.

The organizational and legal aspects of the formation and implementation of state policy of the Republic of Tajikistan in this field are considered. The attention is focused on the geopolitical location of the country, which largely determines high level of organized transnational crime associated with illicit trafficking in narcotic drugs and psychotropic substances.

Analyzed in detail provisions of the National Strategy to Combat Illicit Drug Trafficking for 2013-2020, in particular its goal, objectives and expected results. This legal act was adopted in connection with the upward trend in the illicit traffic in narcotic drugs and nonmedical use, increasing number of persons infected with human immunodeficiency virus among those who use drugs. Emphasized that drug addiction and drug trafficking are real threats to public health, national security and economy of the Republic of Tajikistan.

Inferred that main objective of the National Strategy to Combat Illicit Drug Trafficking for 2013-2020 – to establish conceptual, doctrinal basis of state policy in the field of prevention of drug abuse and counteraction to drug-related crime, especially in its institutional, legal and tactical aspects, and also in context of development a single, coordinated interagency program. Implementation of the objectives and tasks of this Strategy will provide an opportunity: to significantly reduce availability of drugs and demand for its; to reduce harm and minimize consequences of illegal drug trafficking; to improve organizational, legal and logistical support to anti-drug activities; to strengthen positive impact of agitation and propaganda with media on public awareness of negative consequences of problems associated with drugs, etc.

The role and place of the Agency for Drug Control under the President of the Republic of Tajikistan in system of law enforcement and other government organs, which are involved in counteraction to drug trafficking, are considered. Said Agency is the central executive body specifically authorized to perform tasks in field of control for legal narcotic drugs trafficking, counteraction to its illicit trafficking, as well as coordination such activity of ministries, departments and other public bodies in this area. Its main purpose – to unite the efforts of state and society, law enforcement, medicine, education and science for functioning of the effective mechanism for drug prevention and countering drug-related crime.

Key words: state policy, prevention of addiction, problem, counteraction to drugs criminals, strategy, drugs, improvement.

Постановка проблеми. Сьогодні Республіка Таджикистан – лідер по вилученню наркотичних засобів серед країн Центральної Азії і країн пострадянського простору (близько 33% від загального обсягу вилучених наркотичних засобів опійної групи). Це наочно ілюструють статистичні дані: в період з 1994 по 2013 рр. з незаконного обігу вилучено 102 т 151 кг наркотичних засобів, у тому числі 33 т героїну, 36,1 т опію, 31,6 т марихуани.

Злочини, пов'язані з наркотичними засобами, в середньому становлять 5-6% із загальної кількості злочинів,

учинених у Республіці Таджикистан. Близько 65-70% осіб, притягнутих до кримінальної відповідальності за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, – це безробітні та особи без визначеного соціального статусу [1].

Високий рівень незаконного виробництва наркотичних засобів і психотропних речовин в Ісламській Республіці Афганістан та їх контрабанда є основним визначальним сприятливим фактором розквіту наркоситуації у Республіці Таджикистан і в усьому регіоні Центральної Азії. Разом

із цим, як і в Україні, останнім часом спостерігається тенденція поширення нових видів синтетичних наркотиків, не внесених до Національного списку наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів. Безперечно, це може сприяти виникненню нових видів наркотичної залежності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Окремі аспекти правового, організаційного й тактичного забезпечення дій і заходів із запобігання наркоманії і протидії наркозлочинності розглядалися в наукових працях А.М. Бабенка, О.М. Бандурки, В.А. Бублейника, А.М. Волощука, О.П. Гороха, І.О. Доброреза, А.А. Музика, Д.Й. Никифорчука, В.Г. Пшеничного, Л.В. Расцької, Е.В. Рясюка, В.А. Тимошенка та ін. Утім, враховуючи прийняття в 2013 р. низкою країн пострадянського простору стратегій (концепцій) державної політики щодо наркотиків, доктринальні питання запобігання наркоманії і протидії наркозлочинності потребують переосмислення. Наукова новизна цієї статті полягає в розгляді окреслених питань через призму формування та реалізації стратегії й тактики діяльності держави у сфері контролю за легальним обігом наркотиків, боротьби з їх незаконним обігом і запобігання наркоманії, що відповідає національним інтересам країни.

Метою статті є аналіз положень нормативно-правових актів Республіки Таджикистан, що визначають основні засади державної політики у сфері запобігання наркоманії і протидії наркозлочинності. Наукова розвідка надасть змогу розробити пропозиції і рекомендації для вдосконалення окремих положень національного антинаркотичного законодавства, зокрема Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів на 2011-2015 рр. і Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 р.

Виклад основного матеріалу дослідження. Прийняття Національної стратегії по боротьбі з незаконним обігом наркотиків у Республіці Таджикистан на 2013-2020 рр. (далі – Стратегія) було пов'язано з активізацією транснаціональної злочинності, причетної до незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та їх прекурсорів (далі – наркотичних засобів). Отже, тенденція зростання обсягів незаконного обігу наркотичних засобів та їх немедичного вживання, збільшення чисельності осіб, які інфіковані вірусом імунодефіциту людини з числа тих, що вживають наркотичні засоби, є серйозною загрозою здоров'ю населення, національній безпеці й економіці Республіки Таджикистан [2].

Стратегія визначила основні напрями й пріоритетні завдання державної антинаркотичної політики Республіки Таджикистан і стала базовим документом із планування заходів боротьби з незаконним обігом наркотиків і профілактики наркоманії в країні. Вона є основою для конструктивної взаємодії органів державної влади, організацій і громадських об'єднань для забезпечення безпеки людини, суспільства й держави. При цьому контроль за обігом наркотичних засобів, протидія їх незаконному обігу і профілактика наркоманії є основним напрямом антинаркотичної діяльності Республіки Таджикистан.

Основною метою Стратегії є суттєве скорочення незаконного розповсюдження наркотичних засобів та їх немедичного вживання, масштабів наслідків їх незаконного обігу для безпеки здоров'я населення, суспільства й держави, що здійснюється шляхом: удосконалення системи заходів, спрямованих на організацію боротьби з незаконним обігом наркотиків; зниження попиту на наркотики серед населення; оптимізації системи своєчасного виявлення осіб з наркотичною залежністю, підвищення якості лікування та їх соціальної реабілітації; забезпечення системи державного контролю за обігом наркотичних засобів; удосконалення нормативно-правової бази по контролю за обігом наркотиків.

Для реалізації антинаркотичної політики вживаються такі заходи: розробка, прийняття та реалізація галузевих програм із запобігання незаконному обігу наркотичних засобів; оптимізація механізму міжвідомчої взаємодії по боротьбі з незаконним обігом наркотичних засобів; зміцнення й удосконалення матеріально-технічної бази правоохоронних та інших державних органів; удосконалення системи прикордонного контролю; розширення міжнародної співпраці у сфері контролю за обігом наркотичних засобів; удосконалення матеріально-технічної бази наркологічної служби й упровадження ефективних методів лікування; створення мережі установ по реабілітації хворих на наркоманію та їх матеріально-технічне устаткування; підвищення рівня науково-дослідної діяльності у сфері контролю за обігом наркотичних засобів, профілактики й лікування наркоманії, а також реабілітації хворих на наркоманію; вдосконалення організаційного, нормативно-правового й ресурсного забезпечення антинаркотичної діяльності [2].

Таким чином, об'єкти Стратегії: по-перше, населення країни загалом; по-друге, окремі групи населення; по-третє, наркозалежні особи та члени їх сімей; по-четверте, юридичні особи, діяльність яких пов'язана з легальним обігом наркотичних засобів; по-п'яте, організовані злочинні угруповання, причетні до незаконного обігу наркотичних засобів.

За оцінками фахівців, реалізація попереднього стратегічного документу – Єдиної державної цільової програми профілактики наркоманії і протидії незаконному обігу наркотиків у Республіці Таджикистан на 2008-2012 рр. – дала змогу: (1) вдосконалити інфраструктуру установ, що здійснюють протидію незаконному обігу наркотиків; (2) посилити охорону державного кордону; (3) підвищити якість послуг, які надаються населенню у сфері профілактики наркоманії, лікування й реабілітації наркозалежних осіб; (4) знизити темпи схилення молоді до залежності від наркотиків; (5) утворити спеціалізований Навчальний центр по кінології; (6) розширити рамки міжнародної співпраці [3].

Відповідно, від реалізації чинної Стратегії очікуються: суттєве скорочення доступності наркотиків і попиту на них; зменшення шкоди і забезпечення профілактики наслідків незаконного обігу наркотиків; удосконалення державної системи профілактики немедичного вживання наркотиків і впровадження сучасних методів лікування й реабілітації хворих на наркоманію; реалізація ефективної системи заходів протидії контрабанді наркотиків; налагодження державного контролю за легальним обігом наркотичних засобів; організаційне, правове й матеріально-технічне забезпечення антинаркотичної діяльності; помітний вплив агітації і пропаганди з використанням засобів масової інформації на активізацію громадської свідомості щодо негативних наслідків проблем, пов'язаних з наркотиками; ефективне функціонування державної системи вивчення наркоситуації у Республіці Таджикистан [2].

Крім цього, для оптимізації системи антинаркотичних правоохоронних структур у 1999 р. створено Агентство по контролю за наркотиками при Президенті Республіки Таджикистан (далі – Агентство). Нині Агентство є правоохоронним органом, що координує і контролює діяльність державних органів щодо легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, боротьби з їх незаконним обігом, профілактики наркоманії і токсикоманії, а також соціальної реабілітації хворих на наркоманію й токсикоманію.

Агентство – державний орган виконавчої влади, що здійснює функції з вироблення державної політики, нормативно-правового регулювання, контролю і нагляду у сфері обігу наркотичних засобів, а також протидії їх незаконному обігу. Основними завданнями Агентства є: (а) координація і контроль діяльності державних органів

у сфері легального обігу наркотиків, боротьби з їх незаконним обігом і зловживанням, профілактики наркоманії і токсикоманії; (б) виявлення, запобігання, припинення, розкриття та профілактика злочинів, а також інших правопорушень, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків; (в) проведення дізнання та попереднього слідства щодо осіб, які вчинили злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотиків, у встановленому порядку; (г) участь у розробці та реалізації державної політики і міжнародних угод Республіки Таджикистан у сфері легального обігу наркотиків, протидії їх незаконному обігу, зловживання, профілактики наркоманії і токсикоманії; ліцензування діяльності у сфері обігу прекурсорів; здійснення міжнародної співпраці з питань, що належать до компетенції Агентства.

Враховуючи специфіку покладених на Агентство завдань, у його складі функціонують: штаб; оперативно-черговий відділ; інформаційно-аналітичний відділ; оперативно-розшукове управління; мобільне оперативне управління; управління оперативної служби; відділ оперативно-технічних засобів і зв'язку; відділ по контролю за обігом наркотиків і профілактики наркоманії; слідчий відділ; відділ судової експертизи; відділ внутрішньої безпеки; фінансово-господарський відділ; відділ кадрів; загальний відділ [4].

Крім цього, Указом Президента Республіки Таджикистан від 03.04.2004 № 1310 створено Координаційну раду по профілактиці зловживання наркотиками при Уряді Республіки Таджикистан – орган, що відповідає за координацію взаємодії міністерств, відомств, органів державної влади на місцях та інших державних органів у проведених заходів, спрямованих на запобігання невідомого вживання наркотичних засобів [5]. Координаційна рада здійснює свою діяльність, спрямовану на виконання таких завдань: визначення пріоритетних напрямів профілактики зловживання наркотиками в Республіці Таджикистан; координація діяльності міністерств, відомств, урядових і неурядових організацій, органів державної влади (хукуматів) з профілактики зловживання наркотиками; аналіз діяльності міністерств і відомств щодо реалізації Закону Республіки Таджикистан «Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори» [6]; забезпечення ефективності проведення профілактичних заходів, спрямованих на запобігання зловживання наркотиками; здійснення регулярного контролю виконання відповідних національних, галузевих програм та інших директивних документів у сфері профілактики та протидії поширенню зловживання наркотиками; пошук необхідних ресурсів для ефективного виконання національних, галузевих програм та інших директивних документів у сфері профілактики та протидії поширенню зловживання наркотиками; організація взаємодії між урядовими та неурядовими організаціями, а також міжнародними організаціями, акредитованими в Республіці Таджикистан, з питань профілактики зловживання наркотиками; заслуховування звітів про діяльність міністерств, відомств, органів державної влади (хукуматів) з питань профілактики зловживання наркотиками; розробка та проведення заходів з профілактики зловживання наркотиками; надання консультативної допомоги щодо профілактики зловживання наркотиками.

Однак, на наш погляд, функціонування ще одного органу публічної адміністрації, на який, окрім Агентства, покладаються функції із забезпечення координації правоохоронних та інших державних органів у сфері запобігання наркоманії і протидії наркозлочинності, є недоцільним, навіть незважаючи на ускладнену оперативну обстановку в Республіці Таджикистан по цій лінії [7, с. 10, 16, 27–34, 40–48]. Разом із цим певні завдання і функції також дублює Управління по боротьбі з незаконним обігом наркотиків Міністерства внутрішніх справ Республіки Таджикистан.

Отже, державний контроль у сфері легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсо-

рів організується і здійснюється Агентством та іншими державними органами в межах їх повноважень, визначених законодавством Республіки Таджикистан. Водночас Агентство:

1) відповідно до чинного законодавства видає ліцензії у сфері легального обігу прекурсорів;

2) розробляє спільно із зацікавленими міністерствами та відомствами Національний список наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та надає його на затвердження Уряду Республіки Таджикистан;

3) перевіряє у громадян за наявності достатніх підстав для підозри у вчиненні правопорушень або злочинів, пов'язаних з наркотичними засобами, документи, які посвідчують їх особу, а також інші документи, необхідні для перевірки дотримання правил, контроль за виконанням яких покладено на Агентство;

4) здійснює оперативно-розшукову діяльність, у тому числі в зонах прикордонного й митного контролю, проводить дізнання і попереднє слідство;

5) запитує у відповідних міністерств і відомств Республіки Таджикистан відомості, необхідні для обліку й контролю їх діяльності у сфері легального обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, протидії їх незаконному обігу, профілактики наркоманії, соціальної реабілітації хворих на наркоманію; здійснює спільно із представниками відповідних міністерств і відомств, правоохоронних органів перевірку порядку зберігання і схоронності вилучених ними наркотичних засобів;

6) контролює діяльність юридичних осіб усіх форм власності у сфері легального обігу наркотичних засобів, профілактики наркоманії, соціальної реабілітації хворих на наркоманію;

7) видає приписи щодо усунення виявлених під час перевірки недоліків у сфері легального обігу наркотиків;

8) узагальнює відомості про потреби Республіки Таджикистан у наркотичних засобах і надає їх у встановленому порядку Уряду країни;

9) в установленому законом порядку представляє Республіку Таджикистан у міжнародних відносинах з питань легального обігу наркотичних засобів, протидії їх незаконному обігу, профілактики наркоманії, соціальної реабілітації хворих на наркоманію;

10) забезпечує виконання міжнародних зобов'язань Республіки Таджикистан у сфері контролю наркотичних засобів;

11) у порядку та випадках, передбачених законодавством, дозволяє працівникам Агентства носіння і зберігання вогнепальної зброї, спеціальних засобів, супроводження службових собак тощо [6].

Таким чином, до суб'єктів реалізації мети і завдань Стратегії належать:

– Агентство – реалізує державну політику по контролю за обігом наркотичних засобів, боротьбі з незаконним обігом наркотиків і профілактиці наркоманії;

– Міністерство юстиції – розробляє нормативно-правові засади у сфері запобігання наркоманії і протидії наркозлочинності;

– Міністерство внутрішніх справ – забезпечує громадський порядок і безпеку населення, протидіє незаконному обігу наркотиків;

– Міністерство закордонних справ – спільно з іншими компетентними міністерствами і відомствами контролює виконання міжнародних угод, визнаних Республікою Таджикистан, у цій сфері;

– Міністерство охорони здоров'я – забезпечує реалізацію державної політики у сфері наркологічної допомоги і реабілітації наркозалежних осіб;

– Міністерство освіти – розробляє та впроваджує антинаркотичні програми з профілактики зловживання наркотиками у навчально-виховних закладах; вживає заходів з підвищення кваліфікації педагогічних працівників освіт-

ніх закладів в частині антинаркотичного виховання дітей і підлітків;

– Міністерство фінансів – відповідає за фінансове забезпечення заходів, передбачених Стратегією;

– Державний комітет національної безпеки – забезпечує національну безпеку й охорону державного кордону, сприяє проведенню оперативного-розшукових заходів з боку правоохоронних органів у прикордонних районах, а також протидіє незаконному обігу наркотиків;

– Комітет зі справ релігії при Уряді – координує діяльність релігійних об'єднань у сфері профілактики наркоманії;

– Комітет зі справ жінок і дітей при Уряді – в межах своєї компетенції вживає заходів із запобігання наркоманії;

– Комітет зі справ молоді, спорту і туризму при Уряді – організовує культурно-освітні заходи із запобігання первинних факторів наркозлочинності серед молоді, зокрема залучає молоддь до фізичного виховання, спорту та здорового способу життя;

– Комітет по телебаченню і радіо при Уряді – розвиває механізм поширення й обміну інформацією про здоровий спосіб життя за допомогою засобів масової інформації, у тому числі телевізійних і радіоканалів, а також мобільного зв'язку;

– Митна служба при Уряді – запобігає контрабанді наркотичних засобів через контроль та митне декларування вантажів і транспортних засобів [8].

Враховуючи те, що основними завданнями Агентства є забезпечення координації з питань контролю за наркотиками на національному рівні, проведення спеціальних операцій і розслідувань, пов'язаних із незаконним обігом наркотиків та їх контрабандою, координація діяльності правоохоронних органів і спеціальних служб по боротьбі з наркозлочинністю, координація діяльності міністерств і відомств, урядових і неурядових організацій по профілактиці наркоманії і зниженню попиту на наркотики, Агентство здійснює свою діяльність у тісній взаємодії із цими суб'єктами.

Наприклад, Агентство і Міністерство внутрішніх справ Республіки Казахстан взаємодіють у таких формах, як: обмін оперативного-розшуковою, оперативного-довідковою, криміналістичною та іншою інформацією, що представляє взаємний інтерес; проведення узгоджених заходів (операцій) із перекриття каналів незаконного переміщення наркотиків, зокрема проведення контрольованих поставок; сприяння у боротьбі з легалізацією доходів, одержаних від злочинної діяльності, пов'язаної з незаконним обігом наркотичних засобів; регулярний обмін позитивним досвідом роботи, в тому числі шляхом проведення нарад, конференцій і семінарів; обмін нормативно-правови-

ми актами, спеціальною літературою та інформаційними матеріалами, а також методичними рекомендаціями з цих питань; сприяння підготовці, перепідготовці та підвищенню кваліфікації кадрів, організація стажувань і т. ін. [9].

Слушним, на наш погляд, є акцент у антинаркотичній політиці Республіки Таджикистан на виявленні та ліквідації економічної складової наркозлочинності. Це, передусім, стосується:

по-перше, здійснення заходів по боротьбі з наркозлочинами, які мають корупційний характер, що включає: вивчення й аналіз факторів, причин і умов, які сприяють вчиненню таких злочинів, і вжиття конкретних практичних заходів у даному напрямі; активізацію пропагандистсько-агітаційної роботи про необхідність боротьби з корупційними діями та їх наслідками з метою формування й розвитку в суспільстві нетерпимого ставлення до корупційних проявів;

по-друге, створення ефективної системи із запобігання легалізації незаконних фінансових коштів від реалізації наркотиків, зокрема: організація та реалізація необхідних заходів для виявлення і запобігання діяльності юридичних і фізичних осіб, які причетні до легалізації фінансових коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків; розробка системи заходів з виявлення переміщення фінансових коштів, здобутих від незаконного обігу наркотиків (див. пункти 1.4 і 1.5 Плану заходів по реалізації Стратегії [10]).

Вважаємо, що зазначені положення мають знайти відповідне відбиття й у національному правовому полі [11; 12].

Висновки. Узагальнюючи викладене вище, зазначимо, що головна мета Національної стратегії по боротьбі з незаконним обігом наркотиків – встановити концептуальні, доктринальні засади державної політики у сфері запобігання наркоманії і протидії наркозлочинності, насамперед у її організаційних, правових і тактичних аспектах, а також у контексті вироблення єдиної скоординованої узгодженої міжвідомчої програми.

Провідне місце в системі дій і заходів із запобігання наркоманії і протидії наркозлочинності в Республіці Таджикистан посідає Агентство по контролю за наркотиками – центральний орган виконавчої влади, спеціально уповноважений на виконання завдань у сфері контролю за легальним обігом наркотичних засобів, протидії їх незаконному обігу, а також координації діяльності міністерств, відомств та інших державних органів у цій галузі. Агентство є не лише суб'єктом оперативного-розшукової і кримінально-процесуальної діяльності, але й координатором усіх державних програм у даній сфері. Його основне призначення – об'єднання зусиль суспільства і держави, правоохорони, медицини, освіти й науки в інтересах налагодження ефективного механізму запобігання наркоманії і протидії наркозлочинності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анализ наркоситуации за 20 лет и итоги 2013 года // Официальный веб-сайт Агентства по контролю за наркотиками при Президенте Республики Таджикистан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://rus.ahn.tj/index.php?option=com_content&view=article&id=1094:20-2013-&catid=48:statistika&Itemid=48.
2. Национальная стратегия по борьбе с незаконным оборотом наркотиков в Республике Таджикистан на 2003-2020 годы : Утверждено Указом Президента Республики Таджикистан от 13 февраля 2013 г. № 1409. – Душанбе, 2013. – 6 с.
3. Итоги реализации «Единой государственной целевой программы профилактики наркомании и противодействия незаконному обороту наркотиков в Республике Таджикистан на 2008-2012 годы». – Душанбе, 2013. – 6 с.
4. О структуре Агентства по контролю за наркотиками // Официальный веб-сайт Агентства по контролю за наркотиками при Президенте Республики Таджикистан [Электронный ресурс]. – Режим доступа: http://rus.ahn.tj/index.php?option=com_content&view=article&id=362&Itemid=59.
5. Об образовании Координационного Совета по профилактике злоупотребления наркотиками : Указ Президента Республики Таджикистан от 3 апреля 2004 года № 1310. – Душанбе, 2013. – 1 с.
6. О наркотических средствах, психотропных веществах и прекурсорах : Закон Республики Таджикистан от 10 декабря 1999 года № 873 // Ахбори Маджлиси Оли Республики Таджикистан. – 1999. – № 12.
7. Национальный отчет о наркоситуации в Республике Таджикистан 2012 (Наркоситуация в 2011 году) / ред. А. Талу, А. Лапытов. – Душанбе : Национальный центр мониторинга и профилактики наркомании, Министерство здравоохранения Республики Таджикистан, 2012. – 56 с.
8. Проект Стратегии Республики Таджикистан по контролю за наркотиками на 2013-2022 годы. – Душанбе, 2012. – 8 с.
9. Соглашение между Министерством внутренних дел Республики Казахстан и Агентством по контролю за наркотиками при Президенте Республики Таджикистан о сотрудничестве в борьбе с незаконным оборотом наркотических средств, психотропных веществ

и их прекурсоров : Утверждено постановлением Правительства Республики Таджикистан от 24 ноября 2010 года № 608. – Душанбе, 2010. – 5 с.

10. План мероприятий по реализации Стратегии по борьбе с незаконным оборотом наркотиков в Республике Таджикистан на 2013-2020 годы : Утвержден распоряжением Директора Агентства по контролю за наркотиками при Президенте Республики Таджикистан от 20 декабря 2013 г. № 113. – Душанбе, 2013. – 12 с.

11. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері протидії поширенню наркоманії, боротьби з незаконним обігом наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсоров на 2011-2015 роки : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 вересня 2010 року № 1808-р // Офіційний вісник України. – 2010. – № 70. – Ст. 2533.

12. Про схвалення Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 28 серпня 2013 р. № 735-р // Офіційний вісник України. – 2013. – № 76. – Ст. 2829.

УДК 343.352.7

ПСИХІЧНЕ НАСИЛЬСТВО ПРОТИ СЛУЖБОВОЇ ОСОБИ ЧИ ГРОМАДЯНИНА, ЯКИЙ ВИКОНУЄ ГРОМАДСЬКИЙ ОБОВ'ЯЗОК

Владимиренко С.В.,
здобувач

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

Статтю присвячено дослідженню психічного насильства в злочині, передбаченому статтею 350 Кримінального кодексу України. Здійснено огляд сучасних проблем визначення психічного насильства як елемента об'єктивної сторони цього злочину. Зроблено висновок про необхідність удосконалення кримінального законодавства України.

Ключові слова: кримінальне право, об'єктивна сторона, погроза або насильство щодо службової особи чи громадянина, який виконує громадський обов'язок.

Владимиренко С.В. / ПСИХИЧЕСКОЕ НАСИЛИЕ ПРОТИВ ДОЛЖНОСТНОГО ЛИЦА ИЛИ ГРАЖДАНИНА, ИСПОЛНЯЮЩЕГО ОБЩЕСТВЕННЫЙ ДОЛГ / Одесский национальный университет имени И. И. Мечникова, Украина

Статья посвящена исследованию психического насилия в преступлении, предусмотренном статьей 350 Уголовного кодекса Украины. Осуществлен обзор современных проблем определения психического насилия как элемента объективной стороны этого преступления. Сделан вывод о необходимости усовершенствования криминального законодательства Украины.

Ключевые слова: уголовное право, объективная сторона, угроза или насилие относительно служебного лица или гражданина, исполняющего общественный долг.

Vladimirenko S.V. / MENTAL VIOLENCE AGAINST AN OFFICIAL OR A CITIZEN WHO PERFORMS A PUBLIC DUTY / Odessa I.I. Mechnikov National University, Ukraine

The article investigates the psychological violence of the crime under item 350 of the Criminal Code of Ukraine. It carried out a review of contemporary issues determining mental violence as an element of the objective side of this crime. The conclusion about the need to improve the criminal legislation of Ukraine.

Key words: criminal law, objective party, threat or violence concerning the office person or the citizen which performs a public debt.

Важливість об'єктивної сторони злочину полягає в тому, що саме цей елемент складу злочину є фундаментом усієї конструкції складу злочину та кримінальної відповідальності. Підтвердженням цього є той факт, що в диспозиціях статей Особливої частини Кримінального кодексу України (далі – КК України) законодавець найчастіше зазначає саме ознаки об'єктивної сторони. Об'єктивна сторона злочину є процесом суспільно небезпечного та протиправного посягання на охоронювані законом інтереси, що розглядається з його зовнішньої сторони, з точки зору послідовного розвитку тих подій і явищ, які починаються зі злочинної дії (бездіяльності) суб'єкта та закінчуються настанням злочинного результату [1, с. 20].

Частина 1 статті 350 КК України з об'єктивної сторони виражається в погрозі вбивством, заподіянням тяжких тілесних ушкоджень або знищенням чи пошкодженням майна загальнонебезпечним способом щодо службової особи чи її близьких або щодо громадянина, який виконує громадський обов'язок.

Традиційно в теорії кримінального права насильство класифікується на два різновиди: фізичне та психічне. Наявні нечисленні роботи з вивчення поняття «психічне насильство» визнають погрозу як його єдину форму [2; 3]. У вітчизняній спеціальній літературі погроза трактується як «обіцянка заподіяти будь-яке зло, неприємність» [4, с. 819]; «заякувати чим-небудь» [5, с. 125]; «виражений словами, письмово, за допомогою жестів чи міміки,

шляхом заякування зброєю тощо намір завдати певної шкоди громадським інтересам або окремим особам» [6, с. 812–813]; «виражений словами, письмово, певними діями або іншим чином намір завдати фізичної, матеріальної чи іншої шкоди окремій особі або громадським інтересам; один із видів психічного насильства над особою; виконує переважно функцію примушування» [7, с. 544].

Проаналізувавши наведені визначення погрози, можна дійти висновку, що вона по-різному визначається в науковій літературі. Так, більшість учених схильні визначати погрозу як примус, заякування, збудження в людини відчуття тривоги, психічний вплив, вид психічного насильства, погрозу застосування фізичної сили, тобто «різні способи впливу на психіку людини з метою пригнічення волі потерпілого й примушування його до певної активної чи пасивної поведінки» [8, с. 27]. Інші вважають, що психічним насильством є лише погроза застосування фізичного насильства [3, с. 7]. Деякі вчені під час аналізу конструювання насильницького способу вчинення злочинів зводять дійсне насильство до фізичного впливу, а погрозу насильством визначають як готування до насильства: «Психічне насильство розглядають лише в якості потенційно можливого фізичного насильства, у якості своєрідної стадії «виявлення умислу» на фізичне насильство» [9, с. 442]. У зв'язку із цим цікавою є думка науковців, які ототожнюють погрозу застосування фізичного насильства з психічним насильством та визначають цей кримінально-